

POLITIETS
SIKKERHETSTJENESTE

Postboks 4773 Nydalen
0421 OSLO
post@pst.politiet.no
Tlf.nr: 23 30 50 00
Besøksadresse:
Nydalen allé 35

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.: 19/05871-4
Dato: 10. oktober 2019

Høring -kommunikasjonskontroll i nødsituasjoner

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 19/427 om lovregulering av kommunikasjonskontroll i nødsituasjoner.

Høringsnotatet ble fremlagt den 22. juni 2018 og konkluderer med at deler av behovet for kommunikasjonskontroll som redningshandling bør nedfelles i lov gjennom en ny § 7 b i politiloven.

Høringsnotatet begrenser seg til å lovregulere bruk av kommunikasjonskontroll i redningsaksjoner. Det uttales i høringsnotatet at nødtilfeller som faller utenfor forslaget til ny politilov § 7 b vil være ekstreme situasjoner som det er vanskelig å utforme en dekkende regulering for.

PSTs mandat fremgår av politilovens § 17 b. Bruk av kommunikasjonskontroll med hjemmel i nødrett vil trolig være mest aktuelt innen kontraterrorfeltet i etterforskning og forebygging, men kan også tenkes innenfor tjenestens øvrige ansvarsområder.

Terrorhandlinger kan omfatte gisselsituasjoner, frihetsberøving, drap og alvorlige kroppsskade og sammenfaller langt på vei med tilsvarende saker hos ordinært politi, men uten terrorintensjon. For disse sakstypene anses muligheten for å kunne anvende kommunikasjonskontroll med hjemmel i nødrett som nødvendige for at PST skal være i stand til å oppfylle sitt samfunnsoppdrag.

Som høringsnotatet gjør rede for, kan ikke politiet, jf. strpl. § 216 a og b bruke kommunikasjonskontroll mot andre enn mistenkte.

Lovreguleringen tar sikte på å regulere bruk av kommunikasjonkontroll for den som er i nød, typisk i savnetsaker. For de tilfeller det foreligger en nødsituasjon og det er aktuelt med andre metoder eller at kommunikasjonkontrollen er rettet mot andre enn den som er i nød må bruken fortsatt hjemles i den alminnelige nødrettsbestemmelsen i straffeloven § 17.

Forslaget innebærer således isolert sett en innskrenking av nødretten sammenlignet med straffeloven § 17. Det legges imidlertid til grunn i

høringsnotatet at bestemmelsen ikke skal tolkes som en uttømmende regulering av nødrettssituasjonene, og at nødrett, jf. straffelovens § 17, fortsatt skal være en mulig hjemmel for kommunikasjonskontroll i nødstilfeller som faller utenfor den nye bestemmelsen.

Forslaget er begrenset til å gjelde såkalte redningsaksjoner og det avgrenses mot forebygging og etterforskning.

De rene redningsaksjoner er etter PSTs vurdering, som hovedregel, uproblematisk siden disse ikke kommer i konflikt med gjeldende rettssikkerhetsgarantier som en mistenkt har. Som høringsnotatet peker på, vil utfallet av en redningsaksjon vanligvis være i den savnedes interesse.

Redningformål eller etterforskning

Sentralt i lovforslaget står sontringen mellom etterforskning og redningsaksjon. Skillet har betydning for anvendelsesområdet og om ansvaret for kommunikasjonskontrollen ligger under politisk ledelse ved POD eller Riksadvokaten.

Det vises innledningsvis til høringsnotatets s. 32 hvor det fremgår:

«Som nevnt kan det i noen tilfeller være vanskelig å skille mellom redningsaksjoner og etterforskning. Det kan være utfordrende å oppstille et presist skjæringstidspunkt. Samtidig er dette punktet avgjørende for hvem som har det overordnede ansvaret for aksjonen – riksadvokaten eller fagstatsråden. Så lenge kommunikasjonskontrollen er rettet mot den savnede må aksjonen anses som en redningsaksjon. Dersom kommunikasjonskontrollen utvides til å omfatte konkrete mistenkte må aksjonen anses å ha gått over i det etterforskende sporet. Da må vilkår og behandling av begjæring om bruk av tvangsmiddelet følge reglene i straffeprosessloven».

Og videre på s. 35 hvor det fremgår:

«Ved å bruke redningformål avgrenses bestemmelsen mot tiltak som settes i verk med sikte på etterforskning eller etterretning»

PST bemerker at sontringen mellom straffesak og redningsaksjon kan være sammensatt og at en savnetsak i mange tilfeller kan utvikle seg til å gå over i en etterforskning hvor det parallelt også vil foregå en redningsaksjon. Om kommunikasjonskontroll i sistnevnte situasjoner er etterforskning eller en redningshandling kan være vanskelig å vurdere.

PST oppfatter begrepet «rene» redningsaksjoner, jf. høringsnotatets drøftelser s. 22 siste punktum og s. 32, som sammenfallende med «redningsaksjon uten tilknytning til etterforskning».

PST mener imidlertid at det ikke er en motsetning mellom det å ha en pågående etterforskning med straffeprosessuell kommunikasjonskontroll parallelt med en kommunikasjonskontroll hjemlet i nødrett mot en fornærmet som en redningsaksjon. I en situasjon hvor det foregår både etterforskning og en

redningsaksjon, vil det etter PSTs vurdering være avgjørende for sontringen mellom etterforskning og redningsaksjon, om formålet med kommunikasjonskontrollen er redning eller etterforskning.

I den forbindelse pekes det på at det kan synes lite hensiktsmessig at etterforskningsaker som i realiteten også består av en redningsaksjon skal deles opp hva gjelder ansvarsfordelingen mellom POD og Riksadvokaten. Det vises til at etterforskningledelsen ofte vil sitte med hele historikken og oversikten i en straffesak, og at en redningsaksjon rettet mot fornærmede åpenbart kan ha så nær sammenheng med etterforskningen, både operativt, rettslig og i forhold til den taktiske etterforskningledelsen at det er unaturlig at dette skal styres rent polisierbart fra operasjonssentralen. Høringsnotatet kunne med fordel drøftet om en så kategorisk deling av ansvaret for redningsaksjonen er hensiktsmessig, og om etterforskningen i enkelte tilfeller burde «konsumere» ansvaret for redningshandlingen. Det vises for øvrig til Oslo statsadvokatembetes høringsvar av 31. september 2019, jf. s. 2 som PST slutter seg til.

Objekt for redningshandlingen

Høringsnotatet uttaler på s. 32 at avgjørende for om kontrollen er å anse som en redningshandling eller en etterforskning, er hvem kontrollen er rettet mot. Høringsnotatet synes å sondre mellom den savnede og mistenkte i forhold til hvilket spor man er i. PST mener imidlertid at det avgjørende for spørsmålet må være formålet med kommunikasjonskontrollen, jf. drøftelse over.

Forslaget til lovtekst, jf. § 7 b angir ikke direkte hvem redningshandlingen må være rettet mot for å komme til anvendelse. I utredningens s. 32 nest siste avsnitt og s. 35 annet avsnitt vises det imidlertid til at «*tiltakene må rettes mot den som det er grunn til å tro er i nød*» og drøfter kommunikasjonskontroll som redningshandling mot *savnede*. PST bemerker i den forbindelse at manglende klarhet i ordlyden kan reise spørsmål om kravene til klar lovhjemmel, jf. legalitetsprinsippet er oppfylt.

Videre bemerkes at det kan tenkes at også andre enn den savnede kan være gjenstand for kommunikasjonskontroll som redningsaksjon. Dette kan for eksempel være aktuelt i de tilfeller den straffbare handling ikke oppfyller kravet om strafferamme som tvangsmiddelet krever for å kunne anvendes. PST slutter seg her til Kripós sine vurderinger, jf. s. 2 i høringsvar av 1. oktober 2019.

Kommunikasjonskontroll og andre redningshandlinger

Forslaget til ny politilov § 7b er begrenset til å gjelde kommunikasjonskontroll og utleveringspålegg, jf. strpl. § 210.

Kommunikasjonskontroll er regulert i § 216 a og b og inneholder etter § 216 a tredje ledd kommunikasjonsavlytting og teknisk identifisering av kommunikasjonsanlegg ved avlytting, og etter § 216 annet ledd, «annen

nærmere begrunnelse i høringsnotatet for at det er nødvendig med ytterligere regulering.

PST antar at en henvisning til politiregisterloven § 50, vil kunne sikre sletting utenfor etterforskning, mens henvisning til straffeprosessloven §216 vil kunne sikre at bruken i etterforskningen samsvarer med reguleringen i straffeprosessloven.

Høringsnotatet drøfter ikke om utvidet taushetsplikt, jf. strpl. 216i får anvendelse på kommunikasjonskontroll med hjemmel i nødrett. Det vises i den forbindelse særlig til om opplysningene kan brukes i etterforskning, jf. bokstav a og om opplysningene kan brukes som bevis for *andre* straffbare forhold, jf. strpl. § 216i, bokstav c) og d).

Det vises videre til at utredningen ikke berører reglene om vitnefritak, jf. strpl. § 121-123 og om bestemmelsene setter begrensninger for om politiet kan benytte kommunikasjonskontroll i en nødsituasjon på næstående eller andre personer som er fritatt for vitneplikten.

Beslutningskompetanse

Forslaget legger opp til at beslutningskompetansen tilligger politimesteren eller visepolitimesteren i hans fravær. For at PST skal ha tilgang til samme hjemmel som ordinært politi bør lovteksten også henwise strpl. § 55 første nr.3 for å for å avklare at Sjef PST er likestilt med politimester.

PST er videre enig med Oslo statsadvokatembete i at beslutningskompetansen, ikke bør være snevrere i redningsaksjoner enn i etterforskning, jf. strpl. § 216 d hvor det åpnes for på gitte vilkår for at også andre i påtalemyndigheten kan ha samme kompetanse som politimesterens/Sjef PSTs faste stedfortreder.

Underretning

Det fremgår av lovforslaget, jf. tredje ledd at den som det er innhentet opplysninger om skal varsles etter aksjonen er avsluttet. I rene redningsaksjoner, hvor redningshandlingen ikke har noen tilknytning til en etterforskning, vil dette være uproblematisk. Derimot kan det i situasjoner hvor det pågår samtidig skjult etterforskning mot en mistenkte, være nødvendig med utsatt underretning om kontrollen, tilsvarende strpl. § 216 j. I enkelte spesiell saker bør det også være anledning til å begjære unnlatt underretning dersom særlige hensyn foreligger, jf. strpl. § 216 tredje ledd.

Domstolskontroll

Lovforslagets fjerde ledd innebærer at domstolen skal kontrollere grunnlaget for kommunikasjonskontrollen etter begjæring fra den som har vært underlagt kontrollen. PST slutter seg til en slik domstolskontroll. Det fremgår imidlertid at saken skal forelegges retten innen tre dager etter at begjæringen er fremsatt. PST viser til at fristen bør regnes fra tidspunktet begjæringen er mottatt. I motsatt fall vil politiet kunne hefte for tidsbruk som ligger utenfor deres kontroll.

Tidsperioden

Det fremgår ikke av lovforslaget hvor lang tid en kommunikasjonskontroll bør kunne pågå som redningshandling. Erfaringsmessig vil en redningsaksjon foregå over et kort tidsrom, men i spesielle saker kan det tenkes at det er behov for kommunikasjonskontroll over lengre tid. PST viser i den forbindelse til at straffeprosessloven § 216 f angir at kommunikasjonskontroll mot en mistenkt skal gis for et bestemt tidsrom som ikke må være lengre enn strengt nødvendig, og som hovedregel ikke mer enn fire uker. PST kan ikke se at høringen tar stilling til om en slik beslutning bør fornyes etter en gitt tid, eller om det for eksempel bør være domstolsprøving av grunnlaget for nødrett for de tilfeller hvor kontrollen strekker seg over et lengre tidsrom og ikke er avsluttet, sml. § 216 f første ledd.

Behov for lovendringen

Det vises til redgjørelsen i høringsnotatet s. 22-25 hvor det fremgår at kommunikasjonskontrollutvalget i årsrapportene i 2009, 2010 og 2011 uttrykte kritikk mot politiet for bruk av nødrett som hjemmelsgrunnlag. Det fremgår imidlertid at Riksadvokaten som følge av kritikken i 2010 tok opp nødrettstemaet med landets politimestre og ga retningslinjer for behandling av slike saker. Kommunikasjonskontrollutvalget utalte i 2012 i den forbindelse:

«Dette har resultert i at antallet saker med nødrett som anført grunnlag, nå er redusert til et minimum. De sakene der nødrett er påberopt, er saker der kommunikasjonskontroll har bidratt til å redusere risiko for liv og helse, og der formell hjemmel i lov burde ha foreligget.»

Det fremgår videre av redegjørelse i høringsnotatet på s. 23 at utvalget fra perioden fra 2013-2016 ikke fant grunnlag for å kritisere politiet.

Sett i lys av overnevnte utvikling kan det synes som at Riksadvokatens retningslinjer har hatt en innskjerpende effekt på politiets bruk av kommunikasjonskontroll med hjemmel i nødrett, og i lys av denne utviklingen kan det være grunn til å reise spørsmål om det foreligger et reelt behov for en lovregulering av området. En ny politiloven § 7b, som regulerer kommunikasjonskontroll som redningshandling, vil kunne snevre inn hovedbestemmelsen i strl. § 17. Det vises i den forbindelse til at det allerede foreligger et relativt omfattende kompetanse og kontrollregime gjennom politimester, kommunikasjonskontrollutvalget og Riksadvokaten ved bruk av nødrett i etterforskningssaker. PST mener i den forbindelse at høringsnotatet burde vurdert om det finnes alternativer til lovregulering som kan ivareta rettssikkerheten til den som utsettes for kontrollen på en tilfredstillende måte.

Hans Sverre Sjøvold

Ingvild Tomter (JD)

Fra: Bjørn Trygve Baasland
Sendt: 11. oktober 2019 16:11
Til: Post_Justis
Kopi: Roger Berg
Emne: Til Anne Moland Nyhus
Vedlegg: Scannet_dokument04-13-2019-150010.pdf

Hei,

Henstiller om at vedlegget videreformidles til Anne Moland Nyhus.

Takk for bistand.

Bjørn